

«рефігурації» («Час і оповідь-3) як форм наративної інтелегібельності. Інтрига є формою семантичної новації на рівні твору, яка використовує вже відомі схеми і продукцію творчої уяви автора. Аналіз часових форм на рівні конфігурації (на базі текстуального аналізу вербальних часів у «Часі» Г.Вейнріха) висвітлив нову проблему співвіднесеності часу мовленого і мовлення. Форми історичної і художньої оповіді на рівні рефігурації виявилися полярно протилежними, проте на рівні конфігурації, в плані епістемологічному, застосування діалектичного принципу «пояснення-розуміння» свідчило про їхню спорідненість.

В процесі рефігурації (рецепції) метафоричне і наративне мовлене намагається рефігурувати реальність, розкрити приховані виміри людського досвіду і трансформувати наше бачення світу. Рефігурація перестає бути референційним зв'язком і постає як ре-організація бути-в-світі читача, якого текст запрошує стати пере-прочитувачем себе.

Цілком логічно в середині 80-х перед Рікером постало питання суб'єкта як остаточної інстанції, яка засновує поняття правдивості: чи не є «Я» Пруста переодягненим «ви»? Герменевтика діючого і промовляючого суб'єкта розробляється в есе «Я як інший» на базі аналітичної філософії і структуральної семіотики. В рефлексивній операції поєднуються, розрізняючись, безпосереднє «я» і «я» рефлексивне. Наративна особа складається з *idem* (об'єктивні риси промовляючого і діючого суб'єкта) та *ipse* (риси несубстанційного суб'єкта, який несе відповідальність за свої вчинки і слова). Це викликало роздуми над інакшістю іншого та інакшістю мене і спрямовувало пошуки П.Рікера в сферу етики та моралі. Друга частина автобіографії так і називається: «Від метафізики до моралі». Герменевтична феноменологія суб'єкта, досліджена на рівні історичного буття і нарації, привела до визнання існування трьох посередників між метафізикою і мораллю в структурі «я»: повага до людини, здатної до дії, дотримана обіцянка, переконаність у справедливості.

В. Фесенко

Чужинність чужого. Діалог Поля Рікера та директора журналу «Нувель обсерватор». Квітень 1998. с. 8—13. *Nouvel Observateur*; avril 1998: № 32.

Що таке чужородність чужинця? Це запитання об'єднало в діалогічному пошуку директора журналу «Нувель обсерватор» та філософа-герменевта П.Рікера. Монотеїзм і платонівська філософська традиція завжди мали ностальгію за цілісністю. Чужинність може бути джерелом неприязні чи зачарованості, обіцянкою збагачення чимось іншим або причиною постійних конфліктів як у сім'ї, так і на рівні планетарному. Поль Рікер вважає, що чужородність подібна до порожнього місця. «Ми знаємо, до кого належимо, проте не знаємо, що таке інші для них. Тільки в результаті шоку у відповідь ми відчуваємо себе чужими, подібно до чужого чужинця. Усвідомлюючи це, ми починаємо визнавати один одного, бути гостинними в моральному і

політичному розумінні. Усвідомлення дозволяє ставитися позитивно до людської множинності (людського плюралізму) як необхідності».

Рікер розглядає гостинність і панування як дві основні форми стосунків різних культур. Принцип гостинності був проголошений основним ще в давньоєврейських текстах. Приклад його реалізації П.Рікер бачить у вивченні інших, чужих мов як намаганні жити одночасно у багатьох мовних спорах. Приймати в собі чужу мову, жити в мові іншого не означає знищувати відмінності. Кожен повинен відкрити в собі свій власний Єгипет, свою символічну чужородність собі («Левіт писав: Ви були чужими в Єгипті». Якщо ми не були чужими де-інде, потрібно знайти наш власний Єгипет. Нашу символічну чужинність». — С. 11). Повернення до свого власного «я» відбувається в результаті переходу через етап зацікавленості іншим, власної дестабілізації, порівняння з іншим. Людина повинна відкривати в собі незвичайні сторони, творити фантазми з приводу свого «я» («Якби я тут не народився, то...», «Коли б я...») аж до стану тривожної чужості.

На запитання Ж. Даніеля про причини зростання ворожості всередині невеликих етнічних, релігійних, мовних груп П.Рікер звертається до прикладу Квебека, Ірландії, Боснії. Найменша, невидима справді чужій людині відмінність стає граничною точкою, навколо якої групуються особистості, що мають її за спільне. Зменшення групи належності призводить до збільшення сфери впливу граничної об'єднуючої точки, яка перетворюється на абсолют: «Я є я, я не є ви».

Відповідь П.Рікера на запитання Ж. Даніеля на порівняння концепту «інший» Е.Левінаса та «чужий» П.Рікера. П.Рікер визнає свою духовну близькість із цим відомим філософом ХХ століття, проте наголошує на існуванні відмінності між ними. Левінас вважає мораль точкою відліку в комплексі сучасних наук. В «іншому» він спостерігає тільки того, хто провокує «мене», а отже, несе відповідальність. Рікер же зізнається в своєму гегельянстві: початком є визнання іншого і взаємодія з ним. Якщо «я» не є з самого початку середовищем самоствердження, то не буде і ґрунту для прийняття іншого та зустрічі з ним. Ж. Даніель погоджується з думкою Рікера, оскільки вважає, що Е.Левінас-мислитель і мораліст «есенціалізує, якщо не онтологізує».

На запитання про ставлення до персоналізму Е.Мунье П.Рікер визнає існування свого колишнього упередження, оскільки вважає, що Мунье змістив акценти у непростих стосунках «особа-особистість-спільнота-суспільство-держава».

Щодо антропології Леві-Стросса та актуальності його думки про необхідність попередньої оцінки-судження того, що несе «інша» культура, оскільки вона може бути потенційно агресивнішою, а отже, небезпечною, то П.Рікер зауважує: «Погляд спостерігача і справді починає знищувати». Ця відповідь переносить розмову в площину внутрішньополітичної культурно-економічної ситуації Франції. Потoki імiґрантiв колись економічно збагатили Францію, тепер же відбувається рух навпаки: імiґранти збагачують морально, а не економічно. Цим вміло користується Національний Фронт Ле

Пена. Сучасна політична влада вдається не до егалітарного принципу (горизонтальний вектор гостинності), а до принципу домінування. Стосунки домінації (панування) стають прихованішими, нещирими, потайними. Це тягар сучасної влади, яка має давні традиції.

В. Фесенко

Фесенко В.І. Творчість Жоржа Бернаноса: поетика пророцтва та події. — К., 1998. — 208 с.

Монографія висвітлює специфіку творчості французького письменника першої половини ХХ століття в контексті літератури католицького відродження. В останні роки свого існування радянське літературознавство лише наближалось до дослідження подібної тематики. Те, що писалося про цього класика європейської літератури ХХ століття, скоріше дезорієнтувало, ніж вводило в його складний духовний і художній світ. Отже, маємо перше ґрунтовне дослідження творчості Ж.Бернаноса на всьому пострадянському просторі.

Зазначена монографія належить до такого роду наукових робіт, що мають свою внутрішню логіку, органічно віддзеркалювану у відповідній теоретичній моделі, що не накладається на живий текст дослідження, але узагальнює його структуру.

Проза Бернаноса вдало висвітлена за допомогою герменевтичної методології П.Рікера, зокрема крізь призму непростого співвідношення події та факту. Як центральні, організуючі інгредієнти поетики Бернаноса слушно визначаються подія і пророцтво в специфічному змістовому наповненні. Диференціюючи факти і подію, Бернанос вбачав у останній вторгнення трансцендентного в потік життєвої емпірії. Щоб виявити суть події, її глибинний духовний зміст, схований за безліччю фактів, письменник має стати пророком, який «перекладає» мову символів та знаків на «загальнозрозумілу».

Відтак «горизонт очікувань» віднаходиться в адекватних вимірах. Дослідниця досить переконливо розкриває специфіку романного письма прозаїка, що позначилось і на його есеїстиці, спрямовуючись на подолання принципів наративної традиції, тяжіючи до розривів оповідної плинності, де домінують роль виконує біблійний архетип, де християнська філософія страждання набуває особливого артикульованого жесту як відповідь на питання, порушені історією. Тому достеменні події у творах Бернаноса, як стверджує В.Фесенко, розгортаються у містичному часі, в межах якого вможливаються тенденції переборення лінійного детермінізму.

Аналізуючи два яскравих есе Ж.Бернаноса «Великі цвинтарі у місячному світлі» та «Зневажені діти», вона водночас тримає у полі уваги й інші його твори, передовсім романи, що втілюють форму концентрованого життя, як і тексти М.Пруста, Н.Саррот чи А.Робб-Грійє. Фесенко професійно демонструє ключові прийоми тлумачення романних текстів прозаїка, зазначаючи їхній есхатологічний характер, породжений кризою гуманістичних цінностей, подолання якої можливе за актуалізації екзистенційного стану